

Libellen op o

● Vroege glazenmaker in het Zwanenwater 2001.

Het afgelopen jaar was een zeer bijzonder libellenjaar. De extreme warme zomer bracht veel zuidelijke soorten in Nederland. De droogte zorgde er echter ook voor dat enkele soorten veel minder werden waargenomen. Dit artikel geeft een korte impressie van de eerste indrukken.

Het voorjaar begon hoopgevend met veel zwervende libellensoorten. Landelijk gezien konden zelfs twee nieuwe libellensoorten in de boeken worden bijgeschreven. Dit waren de gaffelwaterjuffer (*Coenagrion scitulum*) en de purper libel (*Trithemis annulata*). Ook in Noord-Holland was op het gebied van libellen het nodige te beleven. In de omgeving van Castricum en de Amsterdamse Waterleidingduinen begon het seizoen in maart al

In de duinen bij Castricum was de vroege glazenmaker de meest algemene glazenmaker.

vroeg met de bruine winterjuffer. Deze juffer werd op meer plaatsen waargenomen dan andere jaren. De tengere grasjuffer (*Ischnura pumilio*) is vooral in de Noord-Hollandse duinen toegenomen. Er zijn ook nieuwe vindplaatsen ontdekt. Bijvoorbeeld in natuurontwikkelingsproject Het Nieuwe Land tussen Bergen en Egmond aan Zee zijn veel exemplaren van deze soort aangetroffen. Ook elders in het Noord-Hollands duinreservaat werd de soort veel waargenomen. Dat deze soort dit jaar extra op drift was, bleek uit enkele vondsten op Terschelling. Deze juffer was op het eiland nog niet eerder gezien!

Zwervende heidelibel

De zwervende heidelibel (*Sympetrum fonscolombii*) is overal in Nederland te zien geweest, van Maastricht tot Rottumerplaat. Meestal werd deze heidelibel in hogere aantallen waargenomen dan in vorige jaren. Opmerkelijk was dat de soort in Nederland al zeer vroeg aanwezig was, namelijk op 21 april in Leiden. Normaal worden de eersten pas vanaf half mei waargenomen. In de Grafelijkheids-

duinen bij Den Helder werd de soort in hogere aantallen waargenomen dan in andere jaren.

Vroege glazenmaker

In heel Nederland werd een toename en expansie van de vroege glazenmaker (*Aeshna isosceles*) vastgesteld. In Noord-Holland was er sprake van een duidelijke opmars. In Kennemerland is door verschillende waarnemers een toename van de soort geconstateerd. In de omgeving van Wormer werd de soort ook voor het eerst aangetroffen. In de duinen bij Castricum was de vroege glazenmaker de meest algemene glazenmaker. Dit was een

bijzondere situatie. Ook werd de soort in de omgeving van Alkmaar en af en toe in de duinen bij Bergen gezien.

In het noorden van Noord-Holland was het Zwanenwater tot voor kort de meest noordelijke vindplaats in de provincie. Vanaf 1999 werd de soort hier waargenomen. Voortplanting is toen ook vastgesteld. Daar is dit jaar verandering in gekomen. In mei werden in het natuurontwikkelingsgebied Mariëndal in Den Helder tijdens een inventarisatie acht vroege glazenmakers waargenomen. In juli werd de soort hier nog steeds waargenomen. De vroege glazenmaker is nieuw voor dit gebied. Bij eerdere libelleninventarisaties in 1999-2001 is de vroege glazenmaker er niet waargenomen. De uitbreiding naar het noorden kreeg dit jaar een mooi vervolg toen drie vroege glazenmakers bij De Koog op Texel werden gevonden. Nooit eerder werd op een waddeneiland de vroege glazenmaker waargenomen.

Zwervende pantserjuffer en maanwaterjuffer

Niet alle libellensoorten hadden dit jaar een topjaar. Zo waren de zwervende pantserjuffer (*Lestes*

o drift

● Tengere grasjuffer mannetje.

● Zwervende pantserjuffer vrouwtje in de Grafelijkheidsduinen.

barbarus) en de maanwaterjuffer (*Coenagrion lunulatum*) in duidelijk lagere aantallen vertegenwoordigd. De zwervende pantserjuffer is in Nederland een invasiegast vanuit het Middellandse zeegebied. Na de invasie in 1994 heeft de soort zich in Nederland kunnen handhaven. Koude zomers hebben een nadelig effect op het voortplantingssucces van deze soort. De aantallen kunnen dan ook van jaar tot jaar sterk verschillen. In de Noord-Hollandse duinen gedijt de zwervende pantserjuffer zeer goed. In 2003 werd de soort later in het seizoen waargenomen en in lagere aantallen dan voorgaande jaren. De in Noord-Holland zeldzaam voorkomende maanwaterjuffer is de laatste jaren niet meer aangetroffen. In 1999 en 2000 werd de soort nog in de omgeving van Bergen gevonden, in 1998 is de soort op Texel waargenomen, daarna niet meer. Het voortplantingssucces van de maanwaterjuffer is sterk afhankelijk van de zuurgraad van het water. De larven zijn slecht bestand tegen vispredatie. In verzuurd water komen geen vissen voor. Het ontbreken van geschikt water in Noord-Holland is vermoedelijk de oorzaak van de afname van deze slecht koloniserende libellensoort.

René Manger
Stoepveldsingel 55
9403 SM Assen
Nederlandse Vereniging
voor Libellenstudie

De gegevens zijn samengesteld aan de hand van e-mail nieuwsberichten (LN), mondelinge berichtgeving en eigen waarnemingen. Verder dank aan Jan Beukema, Klaas Kaag en Harm Niesen voor hun informatie.

● Zwervende heidelibel mannetje in de Grafelijkheidsduinen.

● Maanwaterjuffer mannetje.

